

Секція 8. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит як складові ефективного функціонування підприємств

Алексеева М.В., Ангеліна І. А.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Вступ. Останніми десятиріччями погіршення стану навколишнього середовища досить негативно впливає на якість життя населення, лімітує можливості економічного і соціального розвитку крупних промислових регіонів та міст. Марнотратний та деструктивний характер природокористування постійно породжує нові та все більш гострі екологічні проблеми, що свідчить про кризовий стан нинішньої державної політики природокористування.

Неможливо не відмітити й той факт, що екологічне становище ускладнюється також на фоні загального погіршення економічної обстановки в Україні. Прогресуючий фізичний та моральний знос основних виробничих фондів, по-вільна заміна застарілих та екологічно шкідливих технологій, скорочення ви-пуску деяких видів спеціалізованої техніки та обладнання для захисту навколишнього середовища сприяють загостренню екологічної обстановки.

Метою статті є визначення актуальності, постановка проблемних питань та формування напрямів удосконалення екологічного аудиту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Екологічний аудит може істотно вплинути на зміну екологічної ситуації в Україні, насамперед, на рівні окремих підприємств. При проведенні екоаудиту отримані результати дають змогу не тільки оцінити еколого-економічний рівень виробництва в майбутньому, але й сформулювати певну думку про наявні екологічні проблеми і конкретизувати шляхи їх вирішення. Екологічний аудит дає можливість виявити диспропорції, які склались між господарською діяльністю підприємства і охороною навколишнього середовища, а також встановити основні тенденції еколого-економічного розвитку підприємства і розробити заходи досягнення оптимальної рівноваги економічних і екологічних інтересів. [1]

Екологічний аудит як інструмент екологічного права й охорони навколишнього природного середовища набув поширення у світі, однак є новим для нашої країни. 24 червня 2004 р. прийнято Закон України «Про екологічний аудит», який визначає правові й організаційні засади здійснення екологічного аудиту, а також спрямований на підвищення екологічної обґрунтованості діяльності суб'єктів господарювання.

Проблематика правового регулювання організації та здійснення екологічного аудиту в Україні була предметом дослідження таких учених, як В. Костицький, Т. Бобра, М. Орлов, С. Разметаєв, В. Зуєв, С. Вакарін, Н. Малишева, С. Кузнєцова, Ю. Шемшученко та ін. Серед російських учених вивченням екоаудиту займалися І. Потравний і Т. Сергєєва. Проте в їхніх роботах означено загальну постановку

проблеми, яка потребує конкретизації, подальшого дослідження та практичного застосування.

У зв'язку з цим актуальною передусім є проблема визначення суті екологічного аудиту як самостійного виду незалежного контролю.

Можна виділити два основні напрями розуміння суті екологічного аудиту, наведені вітчизняними та зарубіжними науковцями:

- 1) Як один із видів екологічного контролю.
- 2) Як правовий механізм забезпечення безпеки в екологічній сфері.

У більшості випадків суть екологічного аудиту зводиться до оцінки відповідності діяльності підприємства вимогам охорони навколишнього середовища. Запропоновано використовувати критеріями обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу, об'єми використаних вод, розмір завданої екологічної шкоди тощо. Увагу акцентовано на оцінці відповідності діяльності підприємства природоохоронним нормам з метою мінімізації техногенної дії. [3]

Ситуація дещо змінилась з появою ISO 14000 – серії міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту на підприємствах і в компаніях, які називають однією з найбільш значних міжнародних природоохоронних ініціатив. Система стандартів ISO 14000 орієнтована не тільки на кількісні параметри та технології, а й на систему екологічного менеджменту, що значно ширше. [2]

Основна відмінність сучасного стану розвитку українського екологічного аудиту від світового полягає в тому, що в розвинених країнах у таких перевірках зацікавлені фінансові корпорації, фінансові інститути, громадські організації і сама держава. Основна причина такої популярності за кордоном – економічна ефективність. У таких умовах екологічний аудит постійно розвивається та вдосконалюється, тоді як в Україні він реалізується найчастіше у формі інструменту контролю за природоохоронним законодавством, який, зрештою, не приносить вигоди. Концепція екологічного аудиту має ґрунтуватися на розумінні її місця в системі аудиторської діяльності України. Тобто проблема розвитку та здійснення екологічного аудиту, як правильно зазначає О. Петрик, пов'язана з вирішенням двох основних питань:

1. Проведення екологічного аудиту діяльності господарюючих суб'єктів з позицій відповідності вимогам природоохоронного законодавства, оцінка проектно-кошторисної документації та екологічної ефективності управління суб'єктом господарювання.

2. Урахування екологічних аспектів при аудиті фінансової діяльності.

Щодо першого питання, то на сьогодні в Україні існує достатня кількість видів діяльності, здійснюваних з метою охорони навколишнього середовища, які дають оцінку екологічним показниками стежать за дотриманням норм екологічного законодавства як здійснюваної, так і планованої діяльності.

Для вирішення ж другого питання потрібно оцінювати і контролювати фінансові показники діяльності організації в екологічній сфері – галузь, яка не досліджується комплексно та систематично жодним з існуючих видів контролю. Це такі показники, як розмір плати за забруднення навколишнього середовища, вели-

чина капітальних вкладень у природоохоронні основні засоби, ефективність таких вкладень тощо. [3] Тож екологічний аудит – це новий вид діяльності, що тільки формується. Тому, у сучасних умовах можемо виділити основні чинники успіху екологічного аудиту, які полягають у такому:

- зацікавленість керівництва і персоналу підприємства – план аудиту повинен розроблятися за участю всього персоналу, а не спускатися директивним чином з рівня вищого менеджменту;

- кваліфікація аудиторів – частина аудиторів повинна вибиратися серед персоналу самого підприємства, а частина – запрошуватися із сторони як зовнішні консультанти (зовнішні консультанти необхідні перш за все тому, що вони вносять великий ступінь об'єктивності в аналіз і можуть подати свіжі ідеї);

- застосування екологічного аудиту як елемента системи екоменеджменту;

- більш низькі витрати при використанні програми, яка детально охоплює основні сфери, що повинні бути перевірені.

Висновок. В Україні на сьогодні з упевненістю можна стверджувати про існування гострої потреби у розвитку екологічного аудиту, що визначається такими факторами:

- погіршенням екологічної ситуації в державі, що пов'язане із явною неефективністю традиційних форм державного екологічного управління та контролю;

- переважанням «умовно-примусового» характеру виробничої економічної діяльності;

- існуванням значного потенціалу невикористаних можливостей для вирішення екологічних проблем, багато з яких не пов'язані зі значними фінансовими та матеріальними витратами (найбільш характерною серед таких можливостей є творчий потенціал підприємництва);

- практичними досягненнями у галузі екологічного аудиту у економічно розвинутих західних країнах;

- можливістю отримання істотних економічних переваг, включаючи й додатковий прибуток, для підприємств.

Отже, екологічна ситуація в Україні може бути стабілізована й покращена головним чином шляхом зміни орієнтації соціально-економічного розвитку держави, формування нових (сучасних) ціннісних та моральних пріоритетів, перегляду структури потреб, цілей, пріоритетів та способів діяльності людини. Все це вимагає проведення комплексу радикальних політичних, законодавчих, соціально-економічних, технологічних та системних контрольних заходів, основним серед яких повинен стати екологічний аудит.

Література

1. І.В. Басанцов, О.С. Пантелейчук Екологічний аудит в Україні: актуальність, проблемні питання та напрями удосконалення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mre/2010_1/1_4.pdf

2. Галина Гурська *Форми та методи здійснення екологічного аудиту в Україні*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pgip/2009_10/Gurska.pdf

3. Я. Мех, Р. Кулик *Екологічний аудит: сутність і проблеми становлення*. – Бухгалтерський облік і аудит, - №2, - 2010.

Іваненко Л.В.

ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОБ'ЄКТИВНІСТЬ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Державне фінансування підприємств вугільної галузі є невід'ємною складовою відтворення капіталу, рівномірність і стійкість якого визначають сталу динаміку розвитку цих підприємств. Серед нерозв'язаних головних проблем вугільної галузі зазначаються недостатність інвестиційних ресурсів для підтримання діючих потужностей, нераціональне витрачання фінансових ресурсів, відсутність ефективного контролю за фінансовими потоками державних підприємств та використання коштів державної підтримки.

Відповідно до стратегії розвитку вугільної промисловості, включеної до чинної Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, метою державної політики у фінансовій сфері є створення умов для фінансового оздоровлення вуглевидобувних підприємств, підвищення їх платоспроможності та інвестиційної привабливості. [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про посилення уваги до питань удосконалення обліку і контролю цільового фінансування підприємств. В роботах Розумцева В.В. обґрунтовано концептуальну модель фінансового контролю цільового використання бюджетних коштів, що відбиває його цільову підсистему, елементи, методичне забезпечення й механізм реалізації; визначено етапи проведення та структуру результуючої інформації фінансового контролю. [2] Удосконаленню методики та порядку аудиту фінансової звітності підприємств присвячено наукові праці Костирко Р.О.. [3]

Проблеми і методологія фінансового аналізу суб'єктів господарювання широко досліджені і представлені, зокрема в роботах Лахтіонової Л.А. [4], Кононенко О., Клижеченко Я.. [5] До порядку розрахунку показників, що характеризують фінансово-майновий стан підприємства, існує безліч підходів. Відповідні державні органи продемонстрували свій підхід до розрахунку цих показників в близько десяти документах, покликаних встановити єдиний порядок та основні методичні засади для проведення аналізу фінансового стану підприємств, вдосконалення процесу проведення моніторингу фінансово-господарської діяльності по здійсненню випереджувальних заходів запобігання банкрутству, здійснення аналізу для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та відновлення платоспроможності підприємства.